

Ткаченко Олександр Вікторович,
начальник кафедри державної безпеки
Київського інституту Національної гвардії
України, кандидат юридичних наук

ЦІЛІСНІСТЬ СИСТЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ (ДЕРЖАВНОЇ) БЕЗПЕКИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОТИДІЇ ВІЙСЬКОВІЙ АГРЕСІЇ

Для будь-якої держави, питання належного рівня забезпечення національної (державної) безпеки завжди мають ключове значення. З цією метою запроваджуються механізми, які здатні реагувати на ймовірні виклики загрозам безпекових сфер, демократичного конституційного ладу й інших життєво важливих державних інтересів України. Вжиття заходів протидії різного рівня загроз та їх нейтралізація за допомогою правових механізмів є завданням системи національної (державної) безпеки держави і повинно здійснюватися у координації та взаємодії законодавчого органу з усіма суб'єктами сектору безпеки і оборони. Відтак, завдання вдосконалення правового регулювання сфери забезпечення національної (державної) безпеки набуло особливої актуальності, яке потребує негайного та якісного вирішення.

Пунктом 1 статті 2 Закону України від 21.07.2018 року № 2469-VIII «Про національну безпеку України», правову основу державної політики у сферах національної безпеки і оборони становлять Конституція України, цей та інші закони України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також видані на виконання Конституції та законів України, інші нормативно-правові акти [1]. Відтак, саме нормативно-правові акти є тим засобом, за допомогою якого буде утворено поле функціонування системи національної (державної) безпеки.

Визначальним нормативно-правовим актом, яким встановлені засади забезпечення національної (державної) безпеки є Конституція, на підставі якої приймаються закони та підзаконні нормативно-правові акти. Пунктом 17 частини 1 статті 92 Конституції України визначено, що виключно законами України визначаються основи національної безпеки, організації Збройних Сил України і забезпечення громадського порядку [2]. Підзаконними нормативно-правовими актами визначені завдання та функції суб'єктів забезпечення національної (державної) безпеки, сектору безпеки і оборони, напрями їх діяльності та сфери відповідальності, органи їх управління. У свою чергу до компетенції суб'єктів забезпечення національної безпеки входить охоронна функція, а об'єктами охорони є закон, право, свобода та інтереси громадян, інтереси суспільства й держави в цілому [3].

Законодавство, що регулює відносини у сферах забезпечення національної (державної) безпеки, функціонування сектору безпеки і оборони має певні вади, що у свою чергу, призводить до проблем застосування окремих положень нормативно-правових актів. Науковці

звертають увагу на прогалини в системі законодавства, а також пов'язані з цим загрози, а саме: колізійність норм права; низька юридична техніка формулювання норм права; порушення ієрархічності норм права; прогалини в системі законодавства; зайва врегульованість правом суспільних відносин; несправедливість права; застарілість права; негуманність права; безсистемність права, а також постійна кодифікація законодавства для усунення в ньому змістових і технікоюридичних недоліків. Забезпечення правової безпеки передбачає передусім виявлення її загроз та визначення напрямків їх подолання [4]. Також, вчені та практики вказують на те, що правові норми недостатньо чітко сформульовані та неоднозначно трактуються правоохоронними органами. Тому необхідно вдосконалити законодавчий механізм сфери національної безпеки України [5].

Стратегією національної безпеки України, прийнятою рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 14.09.2020 року, яке затверджене Указом Президента України № 392/2020 від 14.09.2020 року, визначено, що для системного захисту України від загроз національній безпеці необхідним є розвиток сектору безпеки і оборони, Україна перегляне й забезпечить виконання законодавства у сфері національної безпеки і оборони, зокрема уточнить та імплементує норми Закону України «Про національну безпеку України» [6]. У свою чергу, Стратегією забезпечення державної безпеки, прийнятою рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 30.12.2021 року, яке затверджене Указом Президента України № 56/2022 від 16.01.2021 року, визначені реальні й потенційні загрози державній безпеці України, напрями та завдання державної політики у сфері державної безпеки, і є відправним документом для планування і реалізації політики у сфері державної безпеки, удосконалення національного законодавства у сфері забезпечення державної безпеки, розроблення програм та нормативно-правових актів щодо розвитку складових сил безпеки України. Гармонізація із законодавством Європейського Союзу і документами НАТО Стратегією забезпечення державної безпеки визначено як один із напрямів державної політики у сфері забезпечення державної безпеки. У свою чергу одним із стратегічних завдань державної політики у сфері забезпечення державної безпеки є удосконалення нормативно-правового забезпечення функціонування системи забезпечення державної безпеки, організаційних засад діяльності суб'єктів забезпечення державної безпеки, їх координації та взаємодії, а також узагальнення й аналіз правозастосовної практики законодавчих та інших нормативно-правових актів України, спрямованих на досягнення цілей, виконання завдань і визначення основних напрямів діяльності щодо забезпечення державної безпеки [7]. Отже, змістом вищерозглянутих документів стратегічного планування у сфері національної безпеки, вдосконалення нормативно-правового

забезпечення функціонування системи забезпечення (національної) державної безпеки є пріоритетним напрямом діяльності держави.

З початком військової агресії російської федерації, законодавчим органом України було прийнято значна кількість законодавчих актів, спрямованих на вдосконалення багатьох сфер держави та соціального захисту громадян в умовах воєнного стану. За даними проведеного моніторингу кількісних показників, ухвалених Верховною радою України законів, від початку повномасштабної війни росії проти України, а саме за період з 24 лютого по 21 червня 2022 року було ухвалено 197 документів (122 законів; 75 постанов), з яких 22% (42 нормативно-правових актів) від усіх ухвалених законопроектів Верховною Радою України за цей час присвячені економічній політиці, 18 % (36 нормативно-правових актів) ухвалених законів – документи правової політики, зокрема низка змін до Кримінального кодексу (наприклад, посилення відповідальності за мародерство), Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального процесуального кодексу України щодо співробітництва з Міжнародним кримінальним судом та ін. Чисельний показник прийнятих законів та постанов, які стосуються безпеки і оборони України становить 13 % (26 нормативно-правових актів) [8].

Щодо самих ухвалених законів, які стосуються безпеки і оборони, слід виокремити наступні: перший схвалений Верховною Радою України Закон України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про запровадження воєнного стану» (і подальше його неодноразове продовження), Закон України від 03 березня 2022 року № 2105-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про загальну мобілізацію», Закон України від 03 березня 2022 року № 2106-IX «Про схвалення Указу Президента України «Про використання Збройних Сил України та інших військових формувань», Закон України від 01 квітня 2022 року № 2170-IX «Про внесення змін до Закону України «Про основи національного спротиву» щодо вдосконалення порядку комплектування і соціального забезпечення Сил територіальної оборони Збройних Сил України та добровольчих формувань територіальних громад», Закон України від 03 травня 2022 року № 2237-IX «Про внесення змін до Закону України «Про основи національного спротиву» щодо надання можливості територіальній обороні виконувати завдання в районах ведення воєнних (бойових) дій» тощо.

З урахуванням вище викладеного, можемо дійти до висновків про те, що сфери, які забезпечують захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз, у тому числі невоєнного характеру, мають регулюватися законами та нормативно-правовими актами, які у сукупності мають складати систему взаємно пов'язаних

документів, які регулюють діяльність державних та недержавних суб'єктів забезпечення національної (державної) безпеки.

В умовах триваючої військової агресії, а також пов'язаних з нею інших викликів, наша держава повинна невідпинно адаптуватися до реалій сьогодення, у тому числі вдосконалювати правову базу, яка матиме здатність протидіяти постійно виникаючим загрозам. Мета системи правового регулювання національної (державної) безпеки полягає у забезпеченні цілісної та комплексної державної політики сьогоденної та майбутньої безпеки України. Прийняті законодавчі та нормативно-правові акти мають бути спрямовані на створенні необхідних дієвих механізмів не тільки для суб'єктів системи безпеки і оборони, а для всіх суб'єктів суспільних відносин, що можуть бути залучені до виконання завдань в інтересах безпеки держави.

Список використаних джерел

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

3. Komisarov O., Chystokletov L., Shyshko V., Khytra O., Kostovska K. The Model of Informational and Communicative Influence of the Subjects of Ensuring National Security on the Source of Threats. *TRAEKTORIÁ NAUKI = PATH OF SCIENCE*. 2019. Vol. 5. № 1. P. 3001–3011.

4. Олексій Шмоткін, Теоретичні основи правової безпеки. *Освіта і наука у сфері національної безпеки: проблеми та пріоритети розвитку*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Острого, 8 черв. 2018 р.). Острог, 2018. С. 119–123.

5. Белай С. В., Кобзар О. Ф., Євтушенко І. В., Корнієнко В. В., Коба О. В. Правове регулювання службової та бойової діяльності у сфері безпеки та оборони України у кризових ситуаціях. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021. Т. 28. № 2. С. 76–85. URL: <http://visnyk.kh.ua/uk/journals/visnik-naprnu-2-2021-r>.

6. Про Стратегію національної безпеки: рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14.09.2020 р., затверджено Указом Президента України № 392/2020 від 14.09.2020 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>.

7. Про Стратегію забезпечення державної безпеки: рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30.12.2021 р., затверджено Указом Президента України № 56/2022 від 16.01.2021 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377>.

8. Закони воєнного часу: які рішення ухвалила Рада за чотири місяці. URL: https://lb.ua/news/2022/07/05/522179_zakoni_voienного_chasu_yaki_rishennya.html.